

Identiteit

op basis van
diversiteit

In 2020 werd het mandaat van Brussels bouwmeester Kristiaan Borret verlengd tot 2024. Wij brachten hem halverwege dat tweede mandaat een bezoek voor een stand van zaken van zijn bouwmeesterschap en van de situatie in de hoofdstad.

Afgelopen jaar vond de 'Visitatie' plaats, een collectieve reflectie op de functie en het werk van de Bouwmeester. Het initiatief voor dit rapport kwam van de Bouwmeester zelf. Kristiaan Borret: "Ik geef ook les aan de universiteit en in de academische wereld is het de gewoonte dat je om de zoveel tijd 'gevisiteerd' wordt in de vorm van een peer review. Dat levert steevast leerrijke inzichten op. Ik vond het interessant om dat ook in deze context te doen. Het begin van mijn tweede mandaat was voor mij het ideale moment voor een herijking en het leek me een goed idee om dat te doen op basis van externe input. Sommige resultaten van de visitatie waren best verrassend, andere dan weer minder. Er waren vooral heel veel aanbevelingen: maar liefst 79. Dat had ik niet verwacht. De belangrijkste les is dat er nog veel ruimte blijft voor verbetering – ik had ook niet anders verwacht – en dat heel veel aanbevelingen zich tot een breder veld richten: culturele instellingen, politiek ..."

Meer transparantie

Een van de zaken die de Bouwmeester meeneemt uit de visitatie is dat er nóg transparanter kan gewerkt worden. Kristiaan Borret: "Een van de pistes is om de jury's van wedstrijden binnenkort openbaar te maken, zodat iedereen ze kan bijwonen. Bij de architecten leven soms allerlei fantasieën over wat zich achter de schermen afspeelt. Maar ook de transparantie naar de burger toe kan beter. Die is mondiger en professioneler geworden. Kijk maar naar het nuttige werk dat de talrijke burgerinitiatieven leveren. Als overheid moet je de burger zien als een partner in het maken van de stad. Daar bestaat ondertussen een consensus over, maar we beschikken nog niet over de juiste methode om dat ook in de praktijk te brengen. Stedenbouw en architectuur hebben in België een hoge vlucht genomen en het stadsontwerp legt de lat steeds hoger. Maar

nu moeten we ook aan de participatiemethodiek werken en nadenken over andere systemen dan de hoorzitting of de flyer in de bus. Ook de insteek van ons ontwerpend onderzoek moet anders. We doen veel aan dergelijk onderzoek in het team, waarbij we het ontwerp gebruiken om de discussie te voeden. We hebben dat veel te lang reactief gedaan – reageren op wat we zien – terwijl we voortaan meer willen inzetten op een prospectieve benadering."

“

Als overheid moet je de **burger zien als een partner** in het maken van de stad.

Conservatief kantje

Zowel het visitatie- als activiteitenrapport geven aan dat team BMA (bouwmeester maître architecte) bij veel architectuurwedstrijden betrokken is. Bij deze projecten is de opdrachtgever in de meeste gevallen een publieke instantie. Het team zorgde voor vernieuwing door wedstrijden te organiseren voor private ontwikkelaars. Kristiaan Borret: "Dat is ook nodig als je impact wil hebben op de kwaliteit van het stadsbeeld. Een mooi voorbeeld is de wedstrijd voor de Royale Belge. Het viel me op dat ontwikkelaars in eerste instantie enthousiast waren over die wedstrijden. Ze ontdekken hierdoor ook nieuwe

architecten. Na de wedstrijd blijven ze echter jammer genoeg in diezelfde vijver vissen. Ik jen de ontwikkelaars graag met die conservatieve – ik noem het misschien beter: voorzichtige – ingesteldheid, die vaak botst met hun dynamische imago. Als iets gisteren goed werkte, doen ze het vandaag opnieuw. Dat is natuurlijk niet de bedoeling: wij willen net tot vernieuwing komen. Ik zou hen ten stelligste willen vragen om regelmatig wedstrijden te organiseren. Een belangrijke voorwaarde is wel dat die volledig open en toegankelijk zijn voor alle architecten. Dat conservatieve kantje van de ontwikkelaars uit zich trouwens ook op andere vlakken. Ik denk bijvoorbeeld aan de constructiemethodes.

Er wordt nog heel weinig ingezet op circulair bouwen, bouwen met hout ... In heel wat sectoren is de private sector vernieuwender dan de overheid, maar in de bouw is dat net omgekeerd. Veel ontwikkelaars zijn ook heel gespecialiseerd, bijvoorbeeld in kantoren, woningen, industrie ... Voor een stad ligt dat moeilijk, omdat de focus daar net op gemengde gebieden ligt. Dat plaatst sommige ontwikkelaars voor problemen. Er zou een verschuiving moeten komen van de ontwikkeling van gebouwen naar de ontwikkeling van wijken en sites, waarbij ook wordt nagedacht over programmatie, open ruimte ... We merken gelukkig een evolutie in de goede richting."

Het renovatieproject van de Royale Belge is een schoolvoorbeeld van de vernieuwende wedstrijdcultuur.

“

Veel ontwikkelaars zijn heel gespecialiseerd.

Voor een stad ligt dat moeilijk, omdat de focus daar net op gemengde gebieden ligt.

Hulp van buitenaf

Met 15 medewerkers beschikt team bouwmeester in Brussel over voldoende gekwalificeerd personeel. Mocht hij over meer middelen beschikken, zou de bouwmeester die graag gebruiken om de samenwerking met andere administraties te bevorderen. Ook het idee van tijdelijke versterking waar nodig spreekt hem aan. "Ik denk bijvoorbeeld aan een specialist in biodiversiteit. Die kan ons gedurende een periode wegwijs maken in dat thema, zodat het na verloop van tijd vanzelfsprekend wordt," aldus Kristiaan Borret. "De bouwmeester moet van alles een beetje op de hoogte zijn, maar hoeft geen specialist te zijn. Het is belangrijk dat je een netwerk uitbouwt van specialisten elders binnen de overheid waarop je kan terugvallen, maar dat kan ook uit de privé-sector zijn. Ik denk bijvoorbeeld aan de projectontwikkeling. We overwegen ook job swapping, waarbij medewerkers van andere administraties een tijdje bij ons komen werken en omgekeerd."

Op de lange baan

Een traditioneel Brussels pijnpunt is het uitzonderlijk lange vergunningsproces voor stedenbouwkundige projecten. Een recente enquête van de Beroepsvereniging van de Vastgoedsector (BVS) legde deze problematiek nogmaals bloot. Dat leidt tot grote frustratie bij alle betrokken partijen, niet in het minst de bouwmeester zelf. Kristiaan Borret: "Het vergunningstraject duurt te lang, met kwaliteitserosie als gevolg. Hoe meer tijd je aan het voortraject van de vergunning besteedt, hoe beter het vergunningsproces zou moeten verlopen, maar dit is in Brussel niet echt het geval. Een deel van de oplossing kan zijn om wedstrijden bekender te maken en ook burgers in de wedstrijden te betrekken. Zo kunnen we duidelijk maken dat beslissingen vaak moeilijke afwegingen zijn. Ook de wetgeving zou moeten hervormd worden. Er staat een hervorming van het Brussels Wetboek van Ruimtelijke Ordening op de agenda en ik hoop dat die aanpassing tot meer snelheid en meer samenhang in de beoordeling leidt."

Top van Europa

Een aspect waar het volgens de bouwmeester nu al de goede weg opgaat, is de interactie tussen project en cultuur. Kristiaan Borret: "Ik ben daar best trots, want ik heb toch mijn steentje bijgedragen aan deze evolutie, zelfs al speelt de tijdgeest hier ongetwijfeld ook een grote rol. Ik denk bijvoorbeeld aan de manier waarop wedstrijden georganiseerd worden. Dat heeft een aantal mooie projecten opgeleverd. Je merkt dat er ook in het buitenland veel interesse is voor wat er in België gebeurt. De Belgische architectenwereld staat aan de top in Europa. Ook de manier waarop we hier wedstrijden organiseren is een voorbeeld voor veel landen. Als je dat vergelijkt met hoe het in Nederland gebeurt, besef je dat we hier al heel ver staan. De architecten in België zijn net door de kansen die onze open wedstrijd-cultuur hen biedt zo goed geworden. Je moet uitgedaagd worden door de new kid on the block om vooruitgang te blijven boeken. Tegelijkertijd biedt onze wedstrijd-cultuur een comfortabel kader voor de architect om in te werken. Het is integer, transparant, je wordt vergoed ... We mogen daar best trots op zijn!"

Het nieuwe KANAL is een kwalitatief publiek gebouw voor Brussel.

Een podium voor Brussel

Een mooi product van die dynamiek is het groot-schalige Canal-project. Kristiaan Borret: "Dat is de grootste wedstrijd en het grootste project dat we tot nu toe begeleid hebben. Het was een volledig publiek project, dus in zekere zin 'ouderwets' te noemen. We hebben er een heel grote wedstrijd aan verbonden, met een internationale jury. Ik was zeer blij dat ze geen voorbeeld namen aan pakweg Abu Dhabi en er geen grote sterarchitect hebben bij gehaald die zijn handtekening komt zetten. We hebben heel veel aandacht besteed aan de motivatienota: waarom zegt een kandidaat dat hij iets wil doen? We merkten al snel dat de grote internationale deelnemers de plek en het project helemaal niet kenden. Het enige wat voor hen telde, was om een nieuw spraakmakend gebouw neer te poten. Wij wilden echter iemand die voeling heeft met de plek en die specifiek voor Brussel iets wil doen.

De laureaat was net de architect die het minst ingrijpt en die maximaal uitgaat van de eigenheid van het gebouw. Het is interessant om zien hoe de grootste wedstrijd in Brussel eindigt met een project dat maximaal rekening houdt met het lokale. Een voorbeeld: de betaalgrens van het museum ligt hier diep in het gebouw. Daardoor ontstaat heel veel nieuwe publieke (binnen)ruimte, die hopelijk ook gebruikt wordt door de buurt. Het motto van de wedstrijd was 'a scene for Brussels' en dat hebben de winnende architecten goed begrepen. Het mocht geen monument worden, wel een podium waar van alles kan gebeuren. Ook het feit dat het een samenwerking is tussen drie bureaus vermindert de kans op egotripperij. De samenwerking primeert op wie wat heeft gedaan. Dat vind ik veel hedendaagser dan met grote namen werken. Dit is gelaagder, moeilijker, diverser ... Alles waar Brussel voor staat, dus!"

“

Ik jen de ontwikkelaars

graag met hun conservatieve ingesteldheid, die vaak botst met hun dynamische imago.”

Diversiteit troef

Het minste dat je kan stellen, is dat Kristiaan Borret een bouwmeester met ervaring is. Na 8 jaar bouwmeesterschap in Antwerpen nam hij in 2015 deze functie op in Brussel. Hij ziet wel een aantal fundamentele verschillen tussen de twee steden. "In Antwerpen is de positie van de bouwmeester veel meer gevestigd, alhoewel het ook hier steeds meer ingeburgerd raakt," zegt hij. "Ook inhoudelijk zijn er verschillen. Brussel is een complexere stad dan Antwerpen. Gezien de diversiteit zou de harmonieregel in de bouwcode hier bijvoorbeeld lachwekkend zijn. Langs de andere kant is het precies daardoor wellicht ook meer een stad van de toekomst dan de traditionele, homogene stad. 60% van de Brusselaars is niet in België geboren of heeft een ouder die niet in ons land geboren is. Een stad die er divers uitziet past bij zo'n bevolkingssamenstelling. Het komt erop aan om van deze diversiteit een identiteit te maken."

